

UDK 336.226.3(497.6)

10.7251/FIN1204005P

Akif Pezerović*

PREGLEDNI RAD

Porezni klin u Bosni i Hercegovini

Rezime

U radu je prezentiran porezni klin u BiH (entiteti i Distrikt), i uporedba sa zemljama OECD-a i nekim drugim zemljama. Porezni klin je razlika između troška rada poslodavca i neto dohotka zaposlenika. Koristeći OECD metodologiju i metodologiju KPMG International, ovaj rad će pokušati da odgovori na pitanja: koliko je visok porezni klin u BiH, kako ga smanjiti, i kako koncept dohotka utiče na poreznu politiku.

Ključne riječi: porezni klin, troškovi rada, BiH, porez na dohodak, doprinosi za socijalno osiguranje, OECD.

UVOD

Sistemi oporezivanja dohotka danas u pravilu polaze od istovjetnog konceptijskog osnova (teorija tržišnog dohotka), a sam sistem, u skladu s neoliberalističkim shvatanjima, trebalo bi, između ostalog, da je relativno jednostavan, sa jednom poreznom stopom (flat tax rate), ili najviše 2–3 stope, sa malim brojem poreznih odbitaka, oslobođenja ili izuzimanja od oporezivanja. Na tendencije ka jednobraznosti sistema uticala je, prije svega, opća globalizacija, odnosno sve veća mobilnost ljudi, kapitala, roba i usluga, nastanak ekonomskih integracija, i s tim u vezi porezna konkurencija, međunarodni sporazumi o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (čije zaključivanje, između ostalog, pretpostavlja slične porezne sisteme), itd. Ako bi sistemi oporezivanja bili zasnovani na drugačijim konceptijskim osnovama, bez sumnje da bi bili faktor smetnji daljnjim integracijama.

Međutim, i pored trenda ka smanjenju razlika između poreznih sistema u pojedinim zemljama, i dalje ostaju značajne razlike, iako ne u samoj filozofiji oporezivanja koliko u „poreznoj presiji“, odnosno u poreznom opterećenju. Visina poreznog tereta u nekoj zemlji zavisi od ciljeva politike oporezivanja (fiskalni, ekonomski, socijalni, populacioni i dr.), ali, objektivno, i od veličine baze oporezivanja, tj. dohotka, tradicije koju sistem oporezivanja dohotka ima u ukupnom poreznom sistemu, osposobljenosti poreznih vlasti da upravljaju sistemom, i dr.

Međutim, na međunarodnom planu evidentna su nastojanja da se nađe zajednički nazivnik za mjerenje porezne presije stvarnog ili hipotetičkog dohotka. Tako utvrđen dohodak hipotetičkog poreznog obveznika se potom „propusti“ kroz sistem oporezivanja pojedine zemlje, te se posmatra rezultat oporezivanja. Tako dobijene informacije koriste kako strani ulagači, tako i zaposlenici koji imaju mogućnost biranja mjesta rada, a mogu poslužiti i fiskalnim vlastima pri definiranju ciljeva porezne politike.

Cilj postavljen u ovom radu je da „porezni pritisak“ na bruto dohodak zaposlenika, odnosno bruto platu u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) uporedimo sa drugim zemljama koristeći jednoobraznu metodologiju, te da ukažemo na značaj koncepta dohotka i posljedice pri vođenju porezne politike. Jedinstven pristup pri mjerenju „tereta poreza i doprinosa“ koji se plaćaju na dohodak od rada značajan je iz razloga što još uvijek nije u BiH u praksi do kraja implementiran bruto koncept dohotka, te korisnicima informacija o „poreznoj presiji“, obično ulagačima, otvara različite dileme (da li se stope primjenjuju na bruto ili neto osnovicu, radi li se o neto dohotku prije ili poslije poreza, da li osnovica uključuje i doprinose koji se plaćaju na teret poslodavca, itd.).

U tom smislu, prvo ćemo predstaviti prosječnu poreznu stopu kao pokazatelj stvarnog poreznog opterećenja bruto dohotka od nesamostalne djelatnosti, i to kako je tu stopu utvrdila revizorska kuća KPMG International. Naime, KPMG International je BiH rangirala na 19. mjesto po visini obaveza na bruto dohodak od nesamostalnog rada, i to od ukupno posmatranih 94 zemlje koje obrađuje ova kuća. To nije ohrabrujuća poruka ulagačima, s obzirom na to da su zakonske obaveze koje se plaćaju iz bruto dohotka sastavni dio troška rada, ali ni zaposlenima, zbog visokog učešća države u njihovim primanjima. S tim u vezi, analizirat ćemo da li je, i u kojoj mjeri primijenjena metodologija adekvatna za izračunavanje poreznog tereta na ukupna primanja zaposlenika za BiH, kao i druge zemlje sličnog nivoa razvijenosti.

Drugo, porezno opterećenje u BiH ćemo potom sami utvrditi po metodologiji koju koristi OECD za zemlje članice, s obzirom na to da, po nama, ovaj pristup za manje razvijene zemlje daje realnije rezultate. Naime, i kad porezna opterećenja jesu relativno visoka, ne moraju biti presudan faktor koji utiče na visinu troška rada, koji je svakako bitan aspekt koji će ulagač uzeti u obzir. Na kraju, s obzirom na visok nivo opterećenja dohotka od nesamostalnog rada porezom i doprinosima u BiH, razmotrićemo mogućnosti njihovog sniženja.

* Savjetnik u Direkciji za finansije Distrikta Brčko BiH, e-mail: akif.pezerovic@bih.net.ba

1. POJAM POREZNOG KLINA (TAX WEDGE)

Zakonska (nominalna) stopa poreza na dohodak je stopa koja se primjenjuje na poreznu osnovicu. Međutim, to obično nije i stvarna stopa po kojoj će biti oporezovan neki dohodak. Zbog različitih odbitnih stavki, moguće je da se određeni dijelovi dohotka ne oporezuju. Zato zakonska porezna stopa nije najpogodniji pokazatelj poreznog opterećenja iako se s tim često poistovjećuje.

Iz tog razloga, a u cilju utvrđivanja stvarnog poreznog tereta na određeni dohodak, primjenjuje se efektivna porezna stopa (stvarna porezna stopa, prosječna porezna stopa, porezni klin – izraz koji ćemo koristiti u nastavku). Prema tome, porezni klin (tax wedge) predstavlja pokazatelj ukupnih obaveza koje terete bruto dohodak od nesamostalnog rada, odnosno bruto platu poreznog obveznika (poreze, doprinose i druga davanja koja su vezana za dohodak). Porezni klin razdvaja ukupno zarađeni dohodak na dio koji pripada obvezniku – zaposleniku, i dio koji shodno zakonskim propisima pripada državi, fondovima, i drugim korisnicima, koji imaju karakter obaveznosti. Sa stanovišta zaposlenika – poreskog obveznika te obaveze predstavljaju oduzimanje dijela njegovog dohotka i umanjeње “ekonomske snage”, ali sa stanovišta poslodavca sve ove obaveze kao i dio dohotka koji pripada obvezniku predstavljaju “trošak rada”.

Doprinosi za socijalno osiguranje su uključeni u porezni klin zato što takođe predstavljaju vrstu direktnih poreza, te su samim tim sastavni dio poreskog sistema u širem smislu. Doprinosi su, kao i porezi, javna i prinudna davanja državi; takođe, isti organ (porezna uprava), u pravilu je nadležan za prikupljanje i jednih i drugih javno-pravnih prihoda. Ipak, porezi nemaju unaprijed određenu namjenu, dok doprinosi imaju pa ih možemo s te strane smatrati destiniranim porezima (za penziono osiguranje, zdravstveno osiguranje, osiguranje od nezaposlenosti, za dječiju zaštitu). S druge strane, dok plaćanje poreza ne pruža nikavu neposrednu protivuslugu, kod doprinosa to nije slučaj: postoje neposredna prava po osnovu plaćanja, pa i visina tih prava može biti uslovljena visinom plaćenih doprinosa (npr. veće uplate doprinosa za penziono osiguranje znači i veću penziju).

2. POREZNI KLIN PO METODOLOGIJI KPMG INTERNATIONAL

Informacije o poreznom klinu za pojedine zemlje izračunava i objavljuje KPMG International u svojoj studiji “Individual Income Tax Rates Survey”.¹ KPMG International je porezni klin izračunao za ukupno 94 zemlje, a po prvi put u izdanju studije za 2012. godinu obrađena je i BiH.

O primijenjenom postupku za izračunavanje poreznog klina može se zaključiti iz komentara, uvoda i objašnjenja, te prezentiranih informacija.² Izračunavanje poreznog klina je izvršeno na sljedeći način:

- polazi se od referentne veličine dohotka za sve (94) zemlje od 100.000 USD, a potom i 300.000 USD na godišnjem nivou, a koju čini “bruto plata” zaposlenika;
- bruto plata uključuje godišnji neto iznos koji primi obveznik dohotka, zakonske obaveze koje se obračunavaju, odbijaju i plaćaju “na teret” obveznika – zaposlenika (“iz bruto plate”);
- porezni obveznik koristi samo godišnji osnovni lični odbitak, tj. posmatra se obveznik bez odbitaka za izdržavane članove porodice ili/i druge odbitke;

- sve zakonske obaveze: porez i doprinosi koji se plaćaju iz bruto plate, odnosno “na teret zaposlenika”, te eventualno druge zakonske obaveze, stavljaju se u odnos sa bruto platom i množe sa stotinu.

Utvrđivanje veličine poreznog klina prema KPMG International metodologiji se matematski može izraziti na sljedeći način:

$PK = (BPZ - NPZ) / BPZ$, gdje navedeni izrazi imaju sljedeće značenje:

PK = porezni klin;

BPZ = bruto plata zaposlenika (tj. neto plata zaposlenika + porez + doprinosi na teret zaposlenika);

NPZ = neto plata zaposlenika (dio bruto plate koji radnik dobije “na ruke”, tj. “na račun”, poslije odbitaka poreza i doprinosa).

S obzirom na to da razlika BPZ – NPZ predstavlja, u stvari, doprinose na teret osiguranika i porez, porezni klin se može izraziti i na sljedeći način:

$(DTZ + P) / BPZ$, gdje navedeni izrazi imaju sljedeće značenje:

DTZ = doprinosi na teret zaposlenika; i

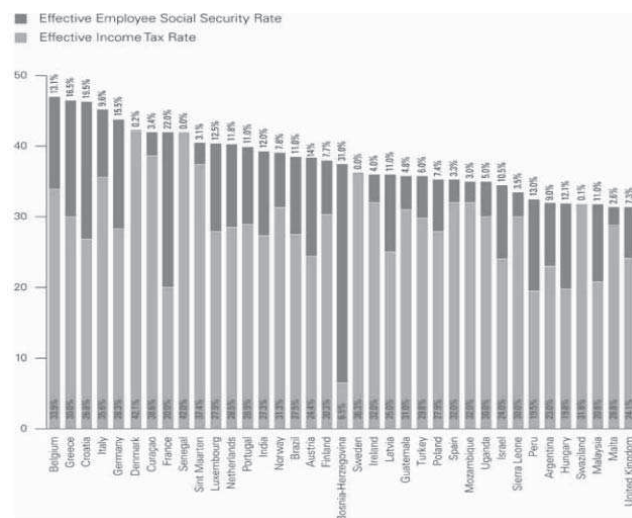
P = porez na dohodak (platu).

2.1. Veličina poreznog klina na 100.000 USD

KPMG International je izračunala porezni klin za svaku zemlju i to na dvije osnovice: na 100.000 USD, i 300.000 USD potencijalno zarađenog bruto dohotka. S obzirom na to da ne postoji bitna razlika između poreznog tretmana i jedne i druge veličine bruto dohotka u BiH (proporcionalne stope doprinosa bez obzira na visinu dohotka, te mali uticaj poreza na dohodak), analizirat ćemo samo porezni klin na 100.000 USD bruto dohotka.

U nastavku, prezentujemo dio grafa (koji predstavlja 37 od ukupno 94 zemlje) sa veličinom poreznog klina kako je to izračunala KPMG Internationala.

Grafikon 1. Porezni klin na 100.000 USD bruto plate

Izvor: Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2012, KPMG International, str. 8, dostupno na <http://www.kpmg.com/global/en/issuesandinsights/articlespublications/pages/individual-income-tax.aspx>

Kao što iz grafa možemo zaključiti, najveći porezni klin na 100.000 USD bruto dohotka ima Belgija, i to 47,0%. To znači da se od ukupno 100.000 USD 47% usmjerava u budžete odnosno fondove,

¹ KPMG's Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2012, KPMG International, dostupno na <http://www.kpmg.com/global/en/issuesandinsights/articlespublications/pages/individual-income-tax.aspx>

² *Ibidem*, komentar, str. 2–5, zabilješke i pojašnjenja uz graf na str. 9.

a 53% ostaje zaposleniku. Od 47% prihoda koji se usmjerava za finansiranje države, 33,9% se odnosi na porez na dohodak (Effective income tax rate), dok su 13,1% doprinosi za obavezno socijalno osiguranje plativi na teret zaposlenika (Effective employee social security rate). Druga zemlja po veličini poreznog klina je Grčka sa 46,5%, dok vrlo visoko treće mjesto zauzima susjedna Republika Hrvatska sa poreznim klinom od 46,1%, od čega se na porez odnosi 26,6%, a na doprinose za obavezno socijalno osiguranje 19,5%. Susjedna Srbija se nalazi na čak 83. mjestu sa niskim poreznim klinom od 17% (nije prikazano na grafu).

Prema izračunu KPMG International, BiH se nalazi na devetnaestom mjestu, od ukupno 94 zemlje koje su predmet analize. Porezni klin BiH iznosi 37,5%, s tim da se na porez na dohodak odnosi 6,5%, a na doprinose za obavezno socijalno osiguranje 31%. Drugim riječima, od 100.000 USD zarađenog dohotka, obvezniku će poslodavac obustaviti i u korist budžeta i fondova uplatiti 31.000 USD doprinosa za obavezno socijalno osiguranje,

i 6.500 USD poreza, a razliku u iznosu od 62.500 USD isplatiti zaposlenom.

Međutim, postavlja se pitanje kako je izvršen obračun za BiH, s obzirom na to da u BiH ne postoji jedan, nego tri sistema (Federacije BiH – u daljem tekstu: F BiH, Republike Srpske – u daljem tekstu: RS, i Brčko Distrikta BiH – u daljem tekstu: Distrikt) oporezivanja dohotka, kao i tri sistema plaćanja obaveznih doprinosa za socijalno osiguranje, koji dijelom jesu usklađeni, ali nisu identični. Zato ćemo, primjenjujući metodologiju KPMG International, za F BiH i RS (u daljem tekstu: entiteti) i Distrikt aplicirati zakonske propise koji se odnose na oporezivanje dohotka i plaćanje obaveznih doprinosa za socijalno osiguranje na 100.000 USD, po propisima koji su bili na snazi 31.12.2011. godine.³

2.2. Veličina poreznog klina izračunatog na 100.000 USD u BiH

U donjoj tabeli prikazan je izračun poreznog klina za oba entiteta i Distrikt, po propisima koji su bili na snazi u 31.12.2011. godine.

Tabela 1. Izračunavanje poreza i doprinosa u Distriktu i entitetima na godišnju bruto platu (100.000 USD)

	Naziv	Distrikt	F BiH	RS
1.	Bruto plata godišnja	100.000	100.000	100.000
2.	Doprinosi na teret zaposlenika (Distrikt 30,5%, F BiH 31%, RS 33%)	30.500	31.000	33.000
3.	Dohodak prije oporezivanja (1-2)	69.500	69.000	67.000
4.	Osnovni lični odbitak, godišnji ⁴	2.382	2382	0
5.	Poreska osnovica, godišnja (3-4)	67.118	66.618	67.000
6.	Porez na dohodak (Distrikt 10%, F BiH 10%, RS 10%)	6.712	6.662	6.700
7.	Dohodak poslije oporezivanja (3-6)	60.406	59.956	60.300
8.	Ukupno poresko opterećenje (2+6)	37.212	37.662	39.700
9.	Efektivna poreska stopa (6/1 x 100))	6,7	6,5	6,7
10.	Efektivna stopa doprinosa (2/1 x 100)	30,5	31,0	33,0
11.	Porezni klin – efektivna stopa poreza i doprinosa – (8/1 x 100)	37,2	37,5	39,7

Izvor: Izračun autora, prema propisima entiteta i Distrikta

Očito je da je porezni klin za BiH KPMG International izračunao (samo) za F BiH, što se može zaključiti i na osnovu zbirne stope doprinosa (31%). Dakle, nije izvršen izračun za sve tri jurisdikcije, pa potom eventualno utvrđena srednja vrijednost.

2.3. Komponente poreznog klina izračunatog na 100.000 USD

Ako razložimo porezni klin na dva sastavna dijela: efektivnu stopu poreza i efektivnu stopu doprinosa, prvo što pada u oči posmatrajući graf broj 1. je činjenica da BiH (u stvari F BiH) ima najnižu efektivnu poreznu stopu od svih prikazanih zemalja (6,5%) u odnosu na hipotetički godišnji bruto dohodak (bruto platu) u iznosu od 100.000

USD. Ta činjenica može upućivati na zaključak da prilikom kreiranja porezne politike u ovom dijelu nikako ne bi trebalo snižavati porezno opterećenje jer je ono i onako vrlo nisko, te bi dalje snižavanje vodilo dilemi svrhe oporezivanja. S druge strane, efektivna stopa doprinosa za socijalno osiguranje koja je jednaka zakonskoj stopi iznosi 31% bez obzira na visinu bruto dohotka (u entitetima i Distriktu propisane su samo minimalne, ali ne i maksimalne osnovice) i najveća je od svih obrađenih 94 zemlje.

Iz tog razloga bilo bi racionalno preispitati opterećenje obaveznim doprinosima, a neke mogućnosti će biti izložene kasnije.

³ U RS je u primjeni Zakon o doprinosima ("Službeni glasnik RS", broj 31/09. (prečišćeni tekst), i broj 1/11), prema kojem je zbirna stopa doprinosa iznosi 33% iz bruto plate (doprinos za PIO 18%, doprinos za zdravstveno osiguranje 12,5%, doprinos za osiguranje od nezaposlenosti 1,0%, i doprinos za dječiju zaštitu 1,5%), te Zakon o porezu na dohodak ("Službeni glasnik RS", broj 91/06, 128/06, 129/08, 71/10. i 1/11) prema kojem je stopa poreza na dohodak 10%, a osnovica bruto plata umanjena za doprinose za socijalno osiguranje (33%).

U F BiH je u primjeni Zakon o doprinosima ("Službene novine F BiH", broj 35/98, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08), prema kojem zbirna stopa doprinosa iznosi 31% iz bruto plate (doprinos za PIO 17%, doprinos za zdravstveno osiguranje 12,5%, doprinos za osiguranje od nezaposlenosti 1,5%), s tim da se plaćaju doprinosi i na teret poslodavca po stopi od 10,5% na bruto platu (6% za PIO, 4% za zdravstveno osiguranje, te 0,5% za osiguranje od nezaposlenosti) te Zakon o porezu na dohodak ("Službene novine F BiH", broj 10/08, 09/10, 44/11) prema kojem je stopa poreza na dohodak 10%, a osnovica bruto plata umanjena za doprinose za socijalno osiguranje iz plate (31%), te dodatno za 3.600 KM onovnog ličnog odbitka na godišnjem nivou.

Shodno Zakonu o porezu na dohodak (Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH broj 60/10) u Distriktu je stopa poreza na dohodak 10%, a osnovica bruto plata umanjena za doprinose za socijalno osiguranje, čija zbirna stopa iznosi 30,5% (PIO 17%, zdravstvo 12 %, nezaposlenost 1,5 %) ako je zaposlenik prijavljen Fondu PIO F BiH, u kojem slučaju se plaća i 6% doprinosa za PIO na teret poslodavca, na osnovicu koju predstavlja bruto plata. Ako je zaposlenik prijavljen Fondu PIO RS, onda je zbirna stopa doprinosa za socijalno osiguranje 31,5% (PIO 18%, zdravstvo 12%, nezaposlenost 1,5%). Svi zaposlenici – rezidenti prilikom utvrđivanja porezne osnovice imaju pravo na osnovni lični odbitak od 3.600 KM na godišnjem nivou.

⁴ Godišnji osn. lični odbitak u F BiH i Distriktu = 3.600 KM; 3600/1,511577 = 2.382 USD, kurs 31.12.2011, k. lista br. 256 CB BiH.

2.4. Adekvatnost metodologije za BiH

Svakako, može se postaviti pitanje koliko je ovaj postupak realan, odnosno primjenjiv (i) na BiH, odnosno koliko dobijeni rezultati odražavaju stvarno stanje. S tim u vezi, kad je riječ o BiH, postoje najmanje dva bitna limita koja treba imati u vidu prilikom razmatranja rezultata istraživanja iz ove studije, i to:

- pored doprinosa koji se plaćaju na teret zaposlenika (iz plate), većina zemalja u svojem sistemu ima i doprinose koji se plaćaju na teret poslodavca; i
- visina bruto dohotka (100.000 USD) koja je predmet analize je enormno visoka za naše prilike.

Naime, uzimanje u obzir samo efektivnih stopa doprinosa koji se plaćaju na teret zaposlenika (effective employee social security rate), ukazuje da je fokus posmatranja samo plata zaposlenika, a ne ukupan trošak koji u vezi sa radom stvarno ima poslodavac. Naime, bruto plata je samo dio troška rada koji za rad plaća poslodavac, drugi dio su doprinosi na teret poslodavca. Uzimanje u obzir samo doprinosa koji se plaćaju na teret zaposlenika bilo bi potpuno shvatljivo ako se radi o analizama koje su interesantne za zaposlenika (životni standard, pravednost oporezivanja, preraspodjela dohotka usljed oporezivanja, socijalna prava, potražnja za zaposlenjem, i sl.).

Drugo, visina bruto plate od 100.000 USD na godišnjem nivou možda i nije previsoka za neke razvijene zemlje, ali za zemlju kakva je BiH⁵ sasvim je sigurno da jeste. Zbog toga se može postaviti pitanje koja je svrha, odnosno čemu služe ovi izračuni, ako su tako visoka primanja u BiH, kao i u drugim zemljama u razvoju prava rijetkost.

Imajući u vidu navedeno, možemo zaključiti da je osnovna namjera ovog izračuna upućivanje informacije, prije svega, visokoplaćenim zaposlenicima – menadžerima koji su u situaciji da eventualno biraju zemlju u kojoj bi obavljali svoju djelatnost. Na taj zaključak, pored visine bruto plate koja je predmet posmatranja (100.000 USD), ukazuje i činjenica da se uzimaju u obzir samo one obaveze koje se plaćaju iz plate.

Realnije prikazivanje stvarnog stanja, i to kako sa stanovišta opterećenosti bruto plate zakonskim obavezama, tako i veličine ukupnog troška rada za pojedine zemlje koji ima poslodavac, daje metodologija koju koristi OECD.

3. POREZNI KLIN ZA BIH PO METODOLOGIJI OECD-A

Organizacija OECD takođe za svoje članice izračunava i objavljuje porezni klin na godišnjem nivou. Međutim, u ovom slučaju, u fokusu posmatranja je cijena rada za prosječnog zaposlenika (average worker). Po našem mišljenju, ova metodologija daje realnije rezultate u odnosu na metodologiju korištenu od strane KPMG International, posebno za zemlje sa relativno niskim dohocima, kakva je i BiH. S obzirom na to da BiH nije članica ove organizacije, nije niti izračunat porezni klin za našu zemlju. U nastavku ćemo izračunati porezni klin po metodologiji koju koristi OECD i izvesti odgovarajuće zaključke.

Izračunavanje poreznog klina prema metodologiji koju koristi OECD, o čemu se isto tako može zaključiti iz uvoda i objašnjenja te prezentiranih informacija, vrši se na sljedeći način:⁶

- u fokusu posmatranja je trošak rada za “prosječnog radnika” (“average worker”) kao referentna veličina za svaku zemlju posebno, i to na godišnjem nivou;
- trošak rada uključuje neto iznos koji primi obveznik dohotka, zakonske obaveze koji se obračunavaju, odbijaju i plaćaju iz dohotka (tj. doprinose koji se plaćaju na teret zaposlenika i porez na dohodok), kao i doprinose na teret poslodavca;
- poreski obveznik koristi samo osnovni lični odbitak, tj. posmatra se obveznik bez odbitaka za izdržavane članove porodice ili/ druge odbitke;
- sve zakonske obaveze (porez i doprinosi “na teret zaposlenika”, doprinosi “na teret poslodavca”, te eventualno druge zakonske obaveze) stavljaju se u odnos sa “prosječnim troškom rada” i množe sa stotinu.

Utvrđivanje veličine poreznog klina prema OECD metodologiji se matematički može izraziti na sljedeći način:

$$PK = (BPZ + DTP - NPZ) / (BPZ + DTP).$$

Porezni klin se može izraziti i na sljedeći način:

$$(DTP + DTZ + P) / (BPZ + DTP), \text{ gdje izrazi imaju sljedeće značenje:}$$

DTP = doprinos za obavezno socijalno osiguranje koje plaća poslodavac na svoj teret; i

DTP + BPZ = ukupan trošak rada poslodavca.

Prema tome, osnovna razlika u odnosu na KPMG primijenjenu metodologiju je što je predmet posmatranja prosječan trošak rada radnika za svaku zemlju (a ne 100.000 USD), te što trošak rada pored bruto plate sadrži još jednu kategoriju: doprinose na teret poslodavca. Naime, većina zemalja⁷ ima izgrađen sistem doprinosa za obavezno socijalno osiguranje koji se sastoji iz dva dijela: dio koji tereti primanje zaposlenika odnosno koji je sastavni dio bruto plate, i dio koji tereti poslodavca, i koji jeste trošak koji se priznaje i za utvrđivanje oporezive dobiti poslodavca. Prema tome, fokus posmatranja u ovom slučaju je trošak rada poslodavca, a što je značajno prije svega za ulagače zato što se radi o potpunoj (a ne parcijalnoj, što bruto plata jeste) cijeni koštanja.

Trošak rada prosječnog radnika (average worker) obuhvata prosjek za privredne djelatnosti, dakle bez uprave, zdravstvene djelatnosti, socijalne djelatnosti, odbrane i td.

3.1. Porezni klin u zemljama OECD-a

U nastavku teksta daje se izračun “poreznog klina” kako je to, za svoje članice urađeno od strane OECD-a (zemlje su poredane prema prosječno opadajućem trošku rada – kolona br. 5, a u koloni broj 6. su rangirane prema veličini poreznog klina).

⁵ Prema ekspertizi „Prelazak na bruto plate u Republici Srpskoj“, „Finrar“ broj 9/07, d.o.o. Finrar Banja Luka, koju je izradio prof. dr Rajko Tomaš, od ukupno zaposlenih u RS-u u februaru 2007. godine odnosilo se svega 0,07% na lica sa neto platom od 5.001 KM i više mjesečno, što preračunato na bruto na godišnjem nivou iskazano u USD iznosi cca 66.000 USD.

⁶ Taxing wages, Paris OECD, 2012, dostupno na <http://www.oecd.org/ctp/taxpolicyanalysis/taxingwages-maintrends.htm>, (table 0,2).

⁷ Na grafu broj 1. ovog rada, od 37 zemalja, 33 zemlje imaju obje grupe doprinosa, Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2012, str. 12.

Tabela 2. Porez na dohodak i doprinosi na teret osiguranika i poslodavca kao % troška rada (u USD)

zemlja	Ukupno porezni klin (1)	porez na dohodak (2)	Doprinosi za socijalno osiguranje		Trošak rada (5)	Rang PK (6)
			Zaposlenik (3)	Poslodavac (4)		
Germany	49.1	15.7	17.2	16.2	61 971	3
Belgium	55.4	21.6	10.8	23.0	61 810	1
Austria	47.9	11.4	14.0	22.6	60 576	4
Luxembourg	34.0	12.7	10.9	10.3	59 726	21
United Kingdom	32.7	14.7	8.3	9.7	59 372	22
Netherlands	38.4	14.8	14.1	9.5	58 102	14
Norway	36.8	18.6	6.9	11.3	56 390	18
France	49.3	9.9	9.6	29.7	55 252	2
Sweden	42.7	13.5	5.3	23.9	53 754	7
Switzerland	20.8	9.4	5.7	5.7	53 205	29
Finland	42.0	18.0	5.8	18.2	51 263	10
Ireland	29.3	13.0	6.6	9.7	49 830	27
Japan	30.5	6.8	11.5	12.2	49 690	24
Italy	46.9	15.4	7.2	24.3	47 347	5
Korea	19.8	3.7	7.1	9.0	47 284	31
United States	29.7	13.9	7.0	8.8	47 207	26
Denmark	38.6	27.9	10.7	0.0	46 235	13
Spain	39.6	11.7	4.9	23.0	44 875	12
Australia	26.2	20.4	0.0	5.8	43 793	28
Canada	30.3	13.3	6.5	10.4	40 020	25
Iceland	31.3	22.8	0.5	8.0	35 272	23
Portugal	37.7	9.7	8.9	19.2	34 307	16
Israel	20.2	8.3	7.5	4.5	33 226	30
New Zealand	16.9	16.9	0.0	0.0	31 152	32
Greece	36.6	2.2	12.5	21.9	30 877	19
Slovenia	42.4	9.5	19.0	13.9	30 694	8
Czech Republic	42.2	8.6	8.2	25.4	28 876	9
Estonia	40.0	12.3	2.1	25.6	24 784	11
Hungary	46.4	11.0	13.2	22.2	24 372	6
Turkey	37.4	10.3	12.9	14.2	23 047	17
Poland	34.3	5.9	15.5	12.9	23 014	20
Slovak Republic	37.8	6.4	10.6	20.8	22 896	15
Mexico	15.5	3.8	1.2	10.5	12 287	33
Chile	7.0	0.0	7.0	0.0	11 552	34

Izvor: Taxing wages, Paris OECD, 2012. dostupno na <http://www.oecd.org/ctp/taxpolicyanalysis/taxingwages-maintrends.htm> (table 0,2)

Prema gornjoj tabeli, Njemačka je prva po visini prosječnog troška rada u iznosu od 61.971 USD. Prosječan trošak rada sastoji od poreza koji se usmjerava prema državi u iznosu od 15,7%, dijela koji pripada fondovima, a što se sastoji od 17,2% doprinosa na teret osiguranika, i 16,2% doprinosa na teret poslodavca, dok zaposleniku ostaje razlika od 50,9%. Zbir poreza i doprinosa na prosječan trošak rada, odnosno porezni klin iznosi 49,1%, i Njemačka se po veličini poreznog klina nalazi na trećem mjestu u odnosu na zemlje članice OECD-a.

Kao što je već napomenuto, stope poreza i doprinosa nisu zakonom propisane stope, nego efektivne odnosno prosječne stope dobivene kao odnos poreza i doprinosa koje treba platiti na veličinu koja predstavlja bruto platu plus doprinose koji se plaćaju na teret poslodavca (odnosno trošak rada). Takođe, neke zemlje imaju utvrđenu gornju granicu za uplatu doprinosa (npr. Austrija 44.000 EUR, Njemačka 40.000 EUR), pa kad dohodak prelazi tu granicu apsolutni iznos doprinosa se ne mijenja. Sve ove razlike u metodologiji je potrebno imati u vidu kako bi se razumjela činjenica naoko različitih stopa doprinosa koji se plaćaju na teret zaposlenika u pojedinim zemljama predstavljenih u grafikonu 1. i tabeli 2.

3.2. Porezni klin u BiH po OECD metodologiji

Da bismo komparirali ukupno porezno opterećenje sa zemljama OECD prema ovoj metodologiji, potrebno je izračunati prosječnu stopu poreza i doprinosa za Distrikt i entitete na prosječan trošak rada u privrednim djelatnostima. Takođe je potrebno uzeti u obzir da prema propisima kojim se oporezuje dohodak u F BiH, zaposlenik – rezident ima pravo na osnovni lični odbitak u iznosu od 3.600 KM godišnje, a isti je slučaj kad se radi o Distriktu, dok važeći propisi RS ne predviđaju umanjenje porezne osnovice po ovom osnovu.

S obzirom na to da službena statistika u BiH izračunava i objavljuje podatke o visini prosječne bruto plate isplaćene u entitetima i Distriktu ukupno (ne odvajajući) za privredne i neprivredne djelatnosti (uprava, zdravstvena djelatnost, socijalna djelatnost i dr.), sami smo izračunali prosječne bruto plate za privredne djelatnosti. To je urađeno na osnovu službenih statističkih podataka objavljenih od Agencije za statistiku BiH – podružnica Brčko⁸, Federalnog zavoda za statistiku⁹, i Republičkog zavoda za statistiku RS¹⁰.

Izračunavanje prosječnog troška rada za oba entiteta i Distrikt je izvršeno tako da je ponderisana vrijednost prosječnih bruto plata

⁸ Bilten Statistički podaci Brčko distrikta BiH, broj 4/12, www.bhas.ba/publikacijebd/2012/BRC_2012_002_OPS.pdf

⁹ Godišnji bilten Federalnog ZS "Zaposlenost, nezaposlenost i plaće" – 2011" broj 172/2012, http://www.fzs.ba/godisnji_bilteni.htm

¹⁰ Statistički godišnjak Republike Srpske za 2011. godinu, http://www.rzs.rs.ba/PublikGodisnjak2012_CIR.htm

i broja radnika u djelatnostima od A zaključno sa K (dakle, bez uzimanja u obzir plata u upravi, zdravstvu, socijalnoj djelatnosti, komunalnim djelatnostima i sl.) i potom podijeljena s brojem radnika. U F BiH prosječna bruto plata podliježe i doprinosima na teret poslodavca po stopi od 10,5% te smo na bruto platu dodali i ovaj trošak. Za obveznike doprinosa prema F BiH, Fondu PIO-a poslodavci iz Distrikta Brčko su takođe obavezni platiti 6% na svoj teret.

Koristeći navedeni postupak došli smo do sljedećih prosječnih godišnjih troškova plata u djelatnostima od A do K, za 2011. godinu:

- prosječni godišnji trošak plata u Distriktu iznosi 11.700 KM (bruto plata) plus 702 KM (6% doprinosa na teret poslodavca), odnosno ukupno 12.402 KM;
- prosječni godišnji trošak plata u RS iznosi 12.035 KM (nema doprinosa na teret poslodavca); i
- prosječni godišnji trošak plata u F BiH iznosi 12.344 KM (bruto plata) plus 1.296 KM (10,5% doprinosa na teret poslodavca).

Tabela 3. Izračunavanje poreznog klina u Distriktu Brčko i entitetima (KM)

	Distrikt	Iznos
1	Prosječna bruto plata u privredi	11.700
2	Doprinosi na teret zaposlenika (30,5%)	3.569
3	Dohodak prije poreza (1-2)	8.131
4	Osnovni lični odbitak	3.600
5	Poreska osnovica (3-4)	4.531
6	Porez 10%	453
7	Dohodak poslije poreza (3-6)	7.678
8	Doprinos na teret poslodavca (6% od 1)	702
9	Trošak rada (1+8)	12.402
10	Ukupne obaveze (2+6+8)	4.724
11	<u>Porezni klin (10/9)</u>	<u>38,09</u>
	RS	Iznos
1	Prosječna bruto plata u privredi	12.035
2	Doprinosi na teret zaposlenika (33%)	3.972
3	Dohodak prije poreza (1-2)	8.063
4	Osnovni lični odbitak	0
5	Poreska osnovica (3-4)	8.063
6	Porez 10%	806
7	Dohodak poslije poreza (3-6)	7.257
8	Doprinos na teret poslodavca	0
9	Trošak rada (1+8)	12.035
10	Ukupne obaveze (2+6+8)	4.778
11	<u>Porezni klin (10/9)</u>	<u>39,70</u>
	F BiH	Iznos
1	Prosječna bruto plata u privredi	12.344
2	Doprinosi na teret zaposlenika (31%)	3.827
3	Dohodak prije poreza (1-2)	8.517
4	Osnovni lični odbitak	3.600,00
5	Poreska osnovica (3-4)	4.917
6	Porez 10%	492
7	Dohodak poslije poreza (3-6)	8.025
8	Doprinos na teret poslodavca (10,5% od 1)	1.296
9	Trošak rada (1+8)	13.640
10	Ukupne obaveze (2+6+8)	5.615
11	<u>Porezni klin (10/9)</u>	<u>41,17</u>

Izvor: Izračun autora, na osnovu zakonskih propisa za entitete i Distrikt Brčko

Prema tome, "porezni klin" po ovom metodu iznosi:

- za Distrikt Brčko 38,09%;
- za Republiku srpsku 39,70%; i
- za Federaciju BiH 41,17%.

Sada ćemo razložiti porezni klin na sastavne dijelove i preračunati kategoriju troška rada u USD po važećem srednjem kursu na dan 31.12. 2011. godine.

Tabela 4: "Porezni klin" za Distrikt i entitete, kao % troška rada (srednji kurs CB BiH 31.12.2011. godine 1,511577 KM za 1 USD)

Red. br.	Naziv	Ukupno porezni klin	Porez na dohodak 6/9 iz tabele 3.	Doprinosi na teret zaposlenika 2/9 iz tabele 3.	Doprinos na teret poslodavca 8/9 iz tabele 3.	Trošak rada u USD (red 9. iz tabele 3. po srednjem kursu)
1	2	3	4	5	6	7
1	Distrikt	<u>38,09</u>	3,65	28,78	5,66	8.205
2	RS	<u>39,70</u>	6,70	33,00	0	7.962
3	F BiH	<u>41,17</u>	3,61	28,06	9,50	9.024

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka iz tabele 3.

Najveći porezni klin na godišnji trošak rada u privredi ima F BiH, u iznosu od 41,17%. Osnovni razlog većeg opterećenja porezom i doprinosima u odnosu na RS i Distrikt je postojanje kategorije "doprinos na teret poslodavca" čija zakonska stopa iznosi 10,5%, a efektivna stopa 9,50%. Veličina poreznog klina RS-a je 39,70%, a koji se sastoji od 33% doprinosa na teret zaposlenika i 6,70% poreza. Ako uporedimo ove podatke izračunom na osnovicu od 100.000 USD (tabela broj 1), može se zaključiti da je efektivna stopa poreza i doprinosa nepromijenjena. Razlog je činjenica da se radi o proporcionalnom oporezivanju (jedinствена zakonska porezna stopa od 10% bez obzira na visinu osnovice, koja je jednaka: bruto plata minus doprinosi), kao i proporcionalnoj stopi doprinosa koji se obračunava iz bruto plate i bez gornjeg limita. Kad je riječ o Distriktu, efektivna porezna stopa je skoro upola niža u odnosu na efektivnu stopu iz potencijalne bruto plate od 100.000 USD, zato što je porez indirektno progresivan (zbog neoporezivog dijela dohotka – ličnog odbitka). Iako je efektivna stopa doprinosa koji se plaćaju iz plate proporcionalna, ona nije i jednaka zakonskoj stopi, zbog drugačije osnovice (bruto plata plus doprinosi na teret poslodavca).

Komparirajući veličinu poreznog klina sa zemljama OECD-a (uz sve ograde, zapravo, komparirajući sisteme) možemo konstatovati da se radi o relativno visokom učešću budžeta i fondova u bruto dohotku zaposlenika. Ova konstatacija se odnosi posebno na F BiH, s obzirom na to da bi porezni klin F BiH među sistemima zemalja OECD-a zauzeo čak 10. mjesto iza Češke Republike, porezni klin RS bi bio na 12. mjestu iza Estonije, dok bi Distrikt zauzeo 15. mjesto. Moguće je svakako utvrditi i aritmetičku sredinu za sva tri sistema poreza i doprinosa pa to predstaviti kao veličinu za BiH.

Prema visini troška rada, možemo konstatovati da se BiH, odnosno entiteti i Distrikt, nalazi na posljednjem mjestu od članica OECD-a.

I dok su informacije o visini "poreznog pritiska" na dohodak od nesamostalnog rada (100.000 USD) prizvedene prvenstveno zbog visokoplaćenih menadžera, u ovom slučaju informacije mogu poslužiti prije svega investitorima (prosječan trošak rada), kao i zaposlenicima. U stvari, za poslodavca – ulagača je ključna visina prosječnog troška rada. Naime, slijedeći logiku ekonomičnosti, prihvatljiviji je veći porezni klin ako je ukupan trošak rada manji, nego obrnuto.

4. KONCEPT DOHOTKA I UTICAJ NA POREZNU POLITIKU

U ovom radu pošli smo od koncepta bruto dohotka kao kategorije koja se podrazumijeva. Međutim, u BiH, odnosno u entitetima i Distriktu još uvijek nije u potpunosti napušten neto pristup, pa se čak i miješa sa bruto konceptom, te na taj način proizvodi probleme u implementaciji sistema poreza i doprinosa, te onemogućuje jasno sagledavanje posljedica porezne politike.

Naime, moguća su dva osnovna pristupa dohotku, odnosno plati zaposlenog, i to:

- koncept bruto dohotka¹¹, prema kojem cjelokupan dohodak ekonomski pripada zaposleniku; i
- koncept neto dohotka, prema kojem ekonomski neto dohodak pripada zaposleniku.

Prvi koncept dohotka je preovlađujući u razvijenim zemljama i većini zemalja u razvoju. Koncept bruto dohotka podrazumijeva da je dohodak svojina zaposlenika u cjelini, a poslodavac samo kao agent-posrednik obračunava, obustavlja i uplaćuje, odnosno usmjerava porez i doprinose zakonskim korisnicima. Doprinosi su dijelovi dohotka koje će zaposlenik trošiti kasnije (npr. penzije, naknada za vrijeme nezaposlenosti) ili koji služe za finansiranje drugih potreba zaposlenika (zdravstvo, druge potrebe). Pretpostavka primjene ovog koncepta je ugovaranje bruto plate između zaposlenika i poslodavca kao zainteresiranih strana na tržištu, svakako uz posredovanje države. Prema tome, ako se polazi od bruto dohotka (ugovor bruto plate između zaposlenika i poslodavca), a naknadno iz određenih razloga fiskalna vlast npr. odluči da snizi porez na dohodak (ili doprinose za socijalno osiguranje), rezultat je da će budžetu, odnosno fondovima, pripasti manji iznos prihoda, a doći će do povećanja neto dohotka zaposlenika. Trošak poslodavca ostaje isti, s obzirom na to da je ugovorena bruto plata. Svakako, zbog povećanja dijela koji pripada zaposleniku, moguće je da će porasti potražnja za radom, što bi donekle moglo uticati na sniženje bruto plate, odnosno troška poslodavca. Vrijedi i obrnuto: u slučaju povećanja poreznog opterećenja, neto dohodak zaposlenika će biti smanjen a povećani prihodi budžeta i fondova, dok će trošak poslodavca opet ostati isti. Ovakav pristup ne utiče na ekonomičnost poslovanja (trošak poslodavca, te je moguće voditi politiku kojom se utiče na socijalni i ekonomski položaj zaposlenika, punjenje budžeta i fondova i regulira zapošljavanje i tržište radne snage.

¹¹ Tomaš, Rajko, „Prelazak na bruto plate u Republici Srpskoj, „Finrar“ broj 9/07, d.o.o. Finrar, Banja Luka, str. 16–27.

Drugi koncept polazi od neto dohotka, prema kojem je između zaposlenika i poslodavca zaključen ugovor "na neto", pa je samim tim "neto" konstanta, a sve promjene u politici oporezivanja dohotka i politici doprinosa ne dotiču zaposlenika, odnosno neto platu, nego trošak poslodavca. Npr., ako fiskalna vlast poveća porez ili doprinos za socijalno osiguranje, neto plata zaposlenika ostaje ista, a raste trošak poslodavca za visnu uvećanog poreza, s obzirom na to da promjenu tereta poreza i doprinosa preuzima poslodavac. Dok se u prvom slučaju instrumentima porezne politike i politike doprinosa, pored fiskalnih ciljeva, mogu regulisati i socijalni ciljevi i ponuda rada, u ovom slučaju se, pored fiskalnih ciljeva, pretežno utiče na ekonomičnost privrede.

I pored nastojanja u entitetima da se uvede koncept bruto dohotka, ipak do toga još nije došlo zbog neusklađene regulative (npr. propisi o porezu na dohodak i propisi o doprinosima promoviraju koncept bruto dohotka, dok propisi o radu i penzionom i zdravstvenom osiguranju suprotan). Naime, izjave i tvrdnje "kako se nameti na rad ne smiju povećavati zato što to povećava troškove privrede", ukazuju da se radi o prisutnom neto konceptu.

U Distriktu se najdalje otišlo s konceptom bruto dohotka (cca 3.200 zaposlenika administracije Distrikta ima ugovore na "bruto", kao i dio preduzeća i samostalnih privrednika).

U svakom slučaju, fiskalnoj vlasti trebaju biti jasne posljedice eventualne promjene poreznih instrumenata (stopa, osnovica, ličnih odbitaka, oslobođanja, podsticaja itd.), odnosno da li će posljedice snositi pretežno privreda ili zaposlenici.

5. MOGUĆNOSTI SMANJENJA POREZNOG KLINA

Smanjenje porezne presije na dohodak bi moglo donijeti niz koristi, kako privredi tako i zaposlenicima i zajednici, s tim naravno da to nije moguće izvesti jednostrano i nezavisno od potrošnje koja se finansira iz ovih izvora (penzije, zdravstvena zaštita, naknade za vrijeme nezaposlenosti, dječija zaštita i dr.).

Bez sumnje da je ovo danas jedan od najsloženijih problema javnih finansija za svaku zemlju, zbog činjenice da je oporezivanje rada vrlo visoko, a s druge strane budžeti, odnosno fondovi koji se pune iz ubranih poreza na dohodak i doprinosa posljednjih godina su suočeni sa kontinuiranim deficitima, koji uvećavaju javni dug. Prema tome, s jedne strane bilo bi poželjno rastereti rad zakonskih obaveza, a s druge neophodno je obezbijediti dodatna sredstva kako bi se nastavilo finansiranje, a prvenstveno pokrili postojeći rashodi fondova, prije svega penzionog, ali i zdravstvenog osiguranja. Naime, mora se izbjeći scenario po kojem bi bilo neophodno "ili doprinose množiti sa dva ili penzije dijeliti sa dva", što je svakako neprihvatljivo. Razloga za takvo stanje je više: od ekonomske recesije i povećanja nezaposlenosti do promjena u demografskoj strukturi stanovništva. Posebno demografski trendovi upućuju na činjenicu da stanovništvo u BiH¹² sve više stari, te se posljedično povećavaju sredstva za finansiranje kako penzija, tako i zdravstvene zaštite; s druge strane, pad ekonomskih aktivnosti i povećanje nezaposlenosti smanjuju priliv sredstava za finansiranje tih prava.

Zatvaranje "gapa" između nedostajućih prihoda i rashoda u osnovi je moguće povećanjem prihoda koji pripadaju fondovima i kresanjem rashoda, odnosno "obima usluga socijalnog osiguranja". Razmotrićemo samo pretežno kratkoročne mjere koje stoje na

raspolaganju nosiocima fiskalne vlasti, a koje mogu rezultirati povećanjem punjenja fondova, bez dodatnog opterećenja rada zakonskim obavezama.

Na povećanje punjenja budžeta i fondova u BiH (entitetima i Distriktu) može se uticati sljedećim mjerama:

- većim angažmanom poreznog organa u cilju naplate (uključujući i prinudnu naplatu) dospjelih a neplaćenih poreznih obaveza i doprinosa za socijalno osiguranje (ograničeno zbog činjenice da je veliki broj privrednih subjekata u stečajevima ili bez imovine, pa samim tim mala je mogućnost za naplatu);
- smanjenjem sive ekonomije, odnosno povećanjem formalnog dijela ekonomije, čime bi svakako bilo povećano punjenje budžeta i fondova, ali i poboljšan ambijent za poslovanje;
- proširenje baze za oporezivanje, odnosno za plaćanje doprinosa, npr. na dohodak od povremene samostalne djelatnosti (ugovori o djelu, autorski ugovori), regres za godišnji odmor, topli obrok itd., uvođenje obaveznog plaćanja doprinosa za penziono osiguranje – npr. za poljoprivrednike, uvođenje poreza na dohodak od kapitala – štednju, dividende, kapitalne dobitke i sl.;
- aktivnim mjerama na podsticaju zapošljavanja (iz budžeta i dr.) čime se povećava i ukupna osnova za obračun i plaćanje poreza na dohodak i doprinosa;
- na dug rok povećanje punjenja fondova je moguće samo stvaranjem pretpostavki za ulaganja i privredni rast i razvoj, što vodi porastu zaposlenosti, a samim tim i povećanju dohotka iz kojeg će se plaćati porezi i doprinosi.

Prema tome, prvenstveno je potrebno preduzeti mjere koje će bar zadržati visinu poreznog klina i neće uticati na povećanje troškova privrede odnosno smanjenja neto dohotka zaposlenika, zavisno od koncepta dohotka. Ipak, dovođenje u sklad potrošnje sa mogućnostima (ubranim sredstvima) nije moguće bez značajnijih reformi u sektoru socijalnog osiguranja i smanjenju pritiska na fondove, odnosno značajnije preuzimanje odgovornosti pojedinca za sopstvenu budućnost.

ZAKLJUČAK

Porezni klin predstavlja pokazatelj ukupnih obaveza koje terete bruto dohodak od nesamostalnog rada, odnosno bruto platu poreznog obveznika ili trošak rada poslodavca. Ocjena je da je porezni klin u BiH, mjeren prema jedinstvenoj metodologiji koja je korištena i za niz drugih zemalja, relativno visok.

Naime, prema metodologiji koju koristi KPMG International, na bruto platu od 100.000 USD, BiH zauzima 19. mjesto od ukupno 94 zemlje koje su bile predmet analize, sa visinom poreznog klina od 37,5%, a prema zakonskoj regulativi koja je bila na snazi 31.12.2011. godine. U stvari, radi se o poreznom klinu F BiH koji je od strane KPMG International predstavljen kao veličina za cijelu zemlju. S obzirom na tu činjenicu, izračunali smo veličinu poreznog klina i za RS (39,7%) i za Distrikt (37,2%). Ocjena je da ova metodologija nije baš najpogodnija za zemlju koja ima višestruko niže dohotke od rada (ko to u BiH isplaćuje platu od 100.000 USD godišnje?), te zbog činjenice da nisu obuhvaćeni doprinosi na teret poslodavca kao dio troška rada, što je itekako bitna informacija za investitore. Kako bismo realnije utvrdili efektivno opterećenje rada porezom i doprinosima, primijenili smo metodologiju koju koriste zemlje

¹² Godine 2007. u BiH od ukupno 3,8 miliona lica iznad 65 godina bilo je 17% (Tematski bilten 03, Agencija za statistiku BiH, Sarajevo 2011. godine, str. 9), a 2002. svega 12,17% (Tematski bilten 03, Agencija za statistiku BiH, Sarajevo 2005. godine, str. 14).

OECD-a. Suštinska razlika je da osnovica u ovom slučaju predstavlja trošak rada prosječnog zaposlenika u privredi (average worker) sa doprinosima koji terete poslodavca. Prema ovom postupku, od ukupno 34 zemlje OECD-a, prema veličini poreznog klina od 41,17% BiH se nalazi na 10. mjestu (u stvari F BiH, dok bi RS bila na 12., a Distrikt na 15. mjestu). Međutim, iako su zakonske obaveze koje terete trošak rada relativno visoke, prema veličini tog troška, BiH je najniža od svih zemalja OECD-a, što ukazuje na to da visoke zakonske obaveze ne bi trebalo da budu smetnja za ulaganja, pogotovo stranim investitorima. Naime, sa stanovišta ekonomičnosti, i relativno visok porezni klin u okviru niskog troška rada je za poslodavca prihvatljiviji nego nizak porezni klin na visok trošak rada.

Posljedice porezne politike odnosno politike plaćanja doprinosa će zavisi od koncepta dohotka. Tako npr. smanjenje poreznog klina neposredno će se odraziti na smanjenja troškova rada u slučaju primjene koncepta neto dohotka, dok će, u slučaju primjene koncepta bruto dohotka, neposrednu korist imati zaposlenici u vidu povećanja primanja "na ruke".

Iako smanjenje poreznog klina treba biti strateško opredjeljenje, s obzirom na socijalne usluge koje se finansiraju iz ovog izvora, kao i na sadašnje deficitarno finansiranje, to će biti iznimno teško. Dugoročnu ravnotežu prihoda i obima usluga socijalnog osiguranja je moguće postići samo privrednim rastom kao osnovom za povećanje prihoda, s jedne, i s druge strane, držanjem pod kontrolom konzumacije prava iz socijalnog osiguranja.

IZVORI

1. Antić, D., *Makroekonomska stabilnost i fiskalni federalizam u BiH* - doktorska disertacija, VMG grafika d.o.o., Mostar, 2009. godine;
2. Bergh, A., *Tumačenje opstanka socijalne države u Švedskoj: održavanje političke potpore postupnim promjenama*, Financijska teorija i praksa 32(3), Zagreb, 2008. godine;
3. Institut za javne financije, "Javne financije u Hrvatskoj", treće promijenjeno izdanje, Gipa d.o.o., Zagreb, 2007. godine;
4. Jelčić, B., *Javne financije*, Informator, Zagreb, 1997. godine;
5. Jelčić, Ba., Jelčić, Bo., *Porezni sustav i porezna politika*, Informator, Zagreb, 1998. godine;
6. Mikerević, D., *Poresko okruženje kao faktor opstanka, rasta i razvoja preduzeća*, „Financing“ br. 2, d.o.o. Finrar, Banja Luka, 2011. godine;
7. Tomaš R., *Prelazak na bruto plate u Republici Srpskoj*, „Finrar“ br. 9/07, d.o.o. Finrar, Banja Luka, 2007. godine;
8. Urban, I., *Porezno opterećenje rada u Hrvatskoj*, Newsletter, povremeno glasilo Instituta za javne financije, Zagreb, 2009. godine;
9. Šeparović A., *Utjecaj poreznog klina na nezaposlenost u zemljama OECD-a i usporedba s Hrvatskom*, Financijska teorija i praksa 33 (4), Zagreb, 2009. godine;
10. Zakon o doprinosima ("Službeni glasnik RS", broj 31/09 (prečišćeni tekst), i broj 1/11);
11. Zakon o porezu na dohodak ("Službeni glasnik RS", broj 91/06, 128/06, 129/08, 71/10. i 1/11);
12. Zakon o doprinosima ("Službene novine F BiH", broj 35/98, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08);
13. Zakon o porezu na dohodak ("Službene novine F BiH", broj 10/08, 09/10, 44/11);
14. Zakonu o porezu na dohodak ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 60/10);
15. Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2012, KPMG International, str. 8, dostupno na <http://www.kpmg.com/global/en/issuesandinsights/articlespublications/pages/individual-income-tax.aspx>;
16. Taxing wages, Paris OECD, 2012, dostupno na <http://www.oecd.org/ctp/taxpolicyanalysis/taxingwages-maintrends.htm>, (table 0,2).

Abstract

In this paper has been presented the tax wedge in B&H (entities and Distrikt), and comparison with OECD and some other countries. The tax wedge is the difference between the employer's labour costs and the net take-home pay of the employee. Using OECD methodology and methodology of KPMG International, this article will try to answer these questions: how high is the tax wedge in B&H, how to reduce it, and how the concept of income effect on tax policy.

Key words: tax wedge, labour costs, B&H, tax on income, social security contributions, OECD.